

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Demetrio Garmendia Sarasola

*Baliarrain,
Gipuzkoa
(1919-2015)*

Aurkibidea

Biografia

Baliarraingo Erbetagoikoa baserrian jaio zen. Aita bertakoa zuen, eta ama Itsasondokoa. 16 urte zituela hasi zen gerra, eta 18 urte bete bezain laster eraman zuten frontera. Ebroko batailan izan zen, eta ez zen nahi bezain laster itzuli etxera. Itzuli zenean, etxeko martxa hartu zuen, eta baserritik atera zuen bizimodua. 2009ko udan, bere jaiotetxea, Ibiur-ko presak hartu zuen urpean eta Legorretara joan zen bizitzera.

Zintak

BAL-001

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-03-02
- **Iraupena:** 84 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Arteaga, Karmele

BAL-003

- **Proiektua:** Goierri Telebista
- **Elkarrizketatzailea(k):** Telebista, Goierri
- **Data:** 2005-10-01
- **Iraupena:** 45 min
- **Euskarria:** DVD
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane
- **Emalea:** Telebista, Goierri

BAL-004

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Pildain Larrañaga, Itziar
- **Data:** 2012-10-19
- **Iraupena:** 60 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

BAL-005

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Pildain Larrañaga, Itziar
- **Data:** 2012-10-19
- **Iraupena:** 38 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

Pasarteak

1. Baliarraingo eskolan askotan maistra falta zitzaien

- **Erref:** BAL-001/003
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:03:04. **Bukatu:** 00:05:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Amaren lehenengo ezkontzako bi arreba neskame ibili ziren. Beste anai-arrebak berriz etxean eta eskolan. Eskola Baliarrainen zuten. Etxetik ordu erdi baino gehiago zuten eskolara joateko. Maistra gaixorik zegoen eta ordezkioak ekartzen zituzten eta askotan inor ez zuten bidaltzen.

2. Dotrina euskaraz eta eskola erdaraz

- **Erref:** BAL-001/004
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:05:28. **Bukatu:** 00:07:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

Eskolatik etxera korrika bueltatzen ziren, etxeko lanetan laguntzera. Maistra erdalduna zenez ez zioten tutik ulertzen. Dotrina memoriaz ikasi behar izaten zuten eta hura behintzat euskaraz izaten zen. Dotrina Elizan zegoen lokal batean apaizak erakusten zien.

3. Apaizari errespetu handia zioten

- **Erref:** BAL-001/005
- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:07:34. **Bukatu:** 00:08:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Apaizei errespetu handia zieten. Txapela jasota "Ave María Purísima" esaten zuten ondoan pasatakoan eta berorika hitz egiten zioten.

4. Ibiur izenaren jatorria

- **Erref:** BAL-001/006
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:08:16. **Bukatu:** 00:10:46

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

Orain Ibiurreko presa dagoen lekuan, lehen bi erreka elkartzen ziren eta "bi ur" deitzen zioten leku hari. Hortik dator "Ibiur" izena. Puntu horretan hiru herritako lurrak elkartzen ziren: Gaintza, Baliarrain eta Orendain. Han ez zegoen etxerik.

5. Inguruko hiru herrien arteko elkartea: "Hiruherrietea"

- **Erref:** BAL-001/009
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:12:40. **Bukatu:** 00:15:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

Baserria herritik aparte zegoen, beste asko bezalaxe. Hala ere, Baliarraingoak sentitu dira beti. Bolada batean herri txikiak elkartzeko joera izan zen eta Ikaztegieta, Baliarrain eta Orendainek "Hiruherrietea" sortu zuten, baina gaizki konpontzen zirenez atzera egin zuten. Elkarte hori orain dela 25 urte sortu zuten.

6. Barandiaran Baliarrainen latina ikasten

- **Erref:** BAL-001/010
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:15:02. **Bukatu:** 00:17:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Seminarioa
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Demetrio txikia zenean Baliarrain herri oso txikia zen. Bertako semea zen apaizak latina erakusten zuen eta Joxe Miguel Barandiaran bertara joan omen zen latina ikastera. Baliarrainen Seminario antzekoa sortu zuten, apaiz-etxean.

7. Dantzaldiak apaizaren ezkutuan

- **Erref:** BAL-001/011
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 00:17:00. **Bukatu:** 00:18:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Apaiza oso diktadorea zela dio, tabernako ordutegiak ere kontrolatzen zituen. Demetrioren aitak kontatzen zuenez, goiko iturria dagoen inguruan dantzaldiak antolatzen zituzten apaiza konturatu gabe. Goiko baserri bateko soinu-jotzaileak antolatzen zituen dantzaldiak; eta, apaizak jakin zuenean, soinua "infernuko hauspoa" zela esan eta erre egin omen zuen.

8. Herritarrek taberna berria ireki zuten

- **Erref:** BAL-001/012
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:18:36. **Bukatu:** 00:21:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Elkarte gastronomikoak
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

Taberna Udaletxearena zen, Kontzejua deiturikoa eta apaizaren kontrolpean zegoen gehienetan (bost urtetik behin enkantean ateratzen zen). Orduan herriko batzuk beste lokal bat taberna moduan egokitu zuten, oraindik ere elkarte bezala funtzionatzen du.

9. Gerra hasiera

- **Erref:** BAL-001/013
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:21:08. **Bukatu:** 00:23:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Gerra hasi zenean, 16 urte zituen. Ikaztegietako zubia bota zutela gogoan du. Nafarrak etorri ziren, eta horrela enteratu ziren gerra hasi zela. Orduan zazpi eguneko kontua zela esaten zuten. Nafarroatik Mola zetorrela esaten zuten. Francok Molari hegazkinean tranpa jarri ziola esaten zuten.

10. Batzuek ihesi egin zuten gerra hasieran

- **Erref:** BAL-001/014
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:23:06. **Bukatu:** 00:24:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Nafarrak sartuko zirela abisatu zutenean, batzuek ihes egin zuten; baina Demetrioren familiakoak ez ziren mugitu. Ondoko baserrikoek Tolosako senide batzuk jasota zituzten.

11. Soldaduak baserri inguruan

- **Erref:** BAL-001/015
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:24:18. **Bukatu:** 00:27:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Tropak goitik behera zetozen eta etxe atarian begira egon ziren. Gorriak ez zeuden defendatzeko prestaturik, Eibartik etorritakoak ziren. Zenbat ziren galdetu zietenean, istilu handia sortu omen zen. Baserri guztiak miatzen ibili ziren nafarrak. Abuztuaren 5ean pasa ziren bere inguruan. Miaketak izan arren, ez zuten beldurrik. Nafarrak erdaldunak ziren.

12. 17 urte zituela, gerrara eraman zuten

- **Erref:** BAL-001/016
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:27:33. **Bukatu:** 00:29:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Gerra berehala bukatuko zela pentsatu arren, 17 urte zituenean joan behar izan zuen. Kuartelean egon beharko zutela pentsatzen zuten, frontera joan gabe. Ezer ez zekitela dio.

13. Ebroko bataila

- **Erref:** BAL-001/017
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:29:13. **Bukatu:** 00:32:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gasteizera eraman zuten eta bertan tiroak botatzen ikasi zuen. Hogeita bederatzi egun geroago, frontera eraman zuten. Castellóko frontera eraman zuten, eta handik Valentziara. Gorriak Ebroko ibaiaren aldean zeuden eta besteak beste aldean. Izugarritzko hilketak egon zen Ebron. Hildakoak mandoetan ilaran eramaten zituztela goioan du.

14. Gerran hildakoak

- **Erref:** BAL-001/018
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:32:15. **Bukatu:** 00:34:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Borroka](#)

Laburpena:

Kanoiak, bonbak... arma mota asko erabiltzen ziren, baina ez zuten buruz buruko borrokarik izan. Tolosako bati ur bila joandakoan gertatutakoa kontatzen du. Hainbat lagun hil zitzaizkion.

15. Gerran alde batetik bestera

- **Erref:** BAL-001/019
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:34:32. **Bukatu:** 00:38:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Borroka](#)

Laburpena:

Ebroko batailaren ondoren, Katalunia oinez zeharkatu zuten. Bartzelonan desfilatu zuten. Ondoren, Logroño, Miranda, Salamanca eta hainbat lekutan ibili zen. Navalnoral de la Matan deskantsatzen egon ondoren, Toledo eta gerra amaiera. Tren batean sartu eta Cartagenaraino eraman zituzten eta beste bandokoak armak entregatzen ikusi zituzten. Denek poza hartu zuten.

16. Gorriek ez zuten diziplinarik

- **Erref:** BAL-001/021
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:40:56. **Bukatu:** 00:42:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Borroka](#)
- [Politika](#) » [Jarrera politikoak](#) » [Errepublikanoak](#)

Laburpena:

Beti aurrera egiten zebiltzanez, zaila zen beste bandora pasatzera. Gorriek ez zuten gerra irabazteko aukerarik. Gorriek ez zituzten nagusiak errespetatzen. Diziplinarik gabe gerra irabaztea ezinezkoa zen.

17. Alemanek Franco lagundu zuten

- **Erref:** BAL-001/022
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:42:34. **Bukatu:** 00:44:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Borroka](#)

Laburpena:

Jeneral hoberena Miaja zela esaten zuten. Francok alemanei esker irabazi zuen gerra. Haiek egin zituzten bonbardaketak. Abiazioa egon izan ez balitz, Bilbon ez ziren sartuko. Gipuzkoatik asko joan ziren Bilbo defendatzera eta ondoren Santanderrera.

18. Bihotzez abertzaleak ziren

- **Erref:** BAL-001/023
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:44:53. **Bukatu:** 00:46:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:

Bihotzez abertzaleak ziren, baina isilik egon behar izan zuten. Baliarraingo apaiza sermoiak erdaraz egitera behartu zuten. Demetrioren amak mezan ezer ulertzen ez, eta alde egingo zuela esan zion apaizari.

19. Katalanak Francoren alde

- **Erref:** BAL-001/024
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:46:44. **Bukatu:** 00:48:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Frontean euskaldun gutxi zeuden Demetriorekin. Katalan asko, Frantziara ihes egin ondoren, Donostiatik barrena berriro Espainiara itzuli ziren, eta Francoren alde borrokatu ziren.

20. Frontetik gutunak erdaraz

- **Erref:** BAL-001/025
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:48:08. **Bukatu:** 00:50:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerra garaian ezin zuten esan non zebiltzan. Gutunetan "¡Viva Franco, arriba España!" esanez hasi behar izaten zuten, eta dena erdaraz idatzi behar zen. Kapilauak gutunak irakurtzen zituen. Norbaiten laguntza behar izaten zuen Demetriok erdaraz idatzi ahal izateko.

21. Eskolatik etorritakoan etxean lanean

- **Erref:** BAL-001/028
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:53:38. **Bukatu:** 00:54:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Telebistarik ez zegoen garaian asko irakurtzen omen zuen, baina orain ez. Txikitan ez zuten irakurtzeko denborarik, etxean lanak egiten lagundu behar izaten zuten, lurra jiratzen.

22. Karramarroak harrapatzen

- **Erref:** BAL-001/029
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:54:38. **Bukatu:** 00:56:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Hegaztiak
- Itsasoa » Arrantza motak » Harraldeko arrantza

Laburpena:

Jai arratsaldetan, txoriak bilatzen ibiltzen ziren. Arrantzan ere ibiltzen ziren. Karramarro asko izaten ziren eta eskuz edo salabardoarekin harrapatzen zituzten. Behiak larrera eramaten zituzten bitartean, karramarroak harrapatzen zituzten, baina etxean ez zituzten estimatzen. Beranduago, jendea eguna pasatzera etortzen zen karramarroak hartzera.

23. Baliarrainetik gutxitan ateratzen ziren

- **Erref:** BAL-001/030
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:56:50. **Bukatu:** 00:59:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Baliarraindik Donostiako estropadak ikustera joatea izaten zen ilusioa. Inauteritan Tolosara eta Santa Luziatan Zumarragara. Hortaz aparte inora ez ziren joaten. Azokara Ordiziara joaten ziren eta noizean behin Tolosara. Ordiziara Autobusez joan zitekeen eta Tolosara berriz trenez, Legorretara joan ondoren.

24. Soinu-jotzaileak eta dantza Baliarrainen

- **Erref:** BAL-001/032
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:59:40. **Bukatu:** 01:01:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

<p>Gerra ondoren Larraitzeko festetara joaten ziren. Baliarrainen ere bazen soinu-jotzailea, Joxe Mari. Inguruko herrietatik dantzara etortzen ziren. Soinu-jotzaile famatuak ere baziren, 'Tarragona' adibidez. Dantzan ibiltzen ziren.</p>

Transkripzioa

- Ta gazte garaiyen, jai atsaldetan, klaro, ya behin, zea, hoitalau urtekin ez ziñaten txori billa ibiliko, kabi billa o ze...?
- Hoitalau urtekin?
- O behin, behin gerratik etorri ziñanen...
- A. Juten giñen askotan Larraitza, juten giñen.
- Dantzara?
- Larraitzen festa beti izaten zan ta. Ta herriñ'e bazan bat soiñu jotzen zona ta.
- Bai? Nola zun izena?
- Joxe Mari.
- Baliarraingoa?
- Bai. Ez zan oso ona're on-ona baiño bestetan iñun ez zan gerra ondoren soñuik eta, jendea etorri itten zan Ikaztegiatik eta Gaintzetik eta Alzagatik eta, jendea, hauntza, Baliarrañea etortzen zan. Bai. Ta han dantzan.
- Ze gerra garaian, osea, gerra aurretik toki askotan zan soiñu jolia, baiño gerra ondorenen soiñu joleik ez zan iya?
- Ez, beno... bazien herri haunditan, bai. Bazien famatu xamarrek soiñu jotzailliak ordun, Tarragona ta ez dakit zein zien gehio're. Gelatxo-ta izaten zien, han Bizkaikoa izango zan Gelatxo usten det.
- Ta ordun dantzan ibilli nahi izaten zenuen jai atsaldetan?
- Bai.
- Beira gehiyo igual?
- Beida, beida gu behintzat gehienak. Ez, gu baiño haundixeok ibiltzen zien dantzan.
- Suelton, noski.
- E?
- Suelton ibiliko zian?
- Suelton. Bai.

25. Baliarraidik Herniora Bidanitik barrena

- **Erref:** BAL-001/033
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 01:01:58. **Bukatu:** 01:03:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendizaletasuna

Laburpena:

<p>Behin aitarekin Herniora igo zen oinez, Legorretatik barrena Santutxora, handik Bidanira eta gero gora, Hernion meza entzutera. Soldadu izatetik etorri ondoren ere igo zen Herniora.</p>

Transkripzioa

- Ordun Herniyoa-ta're juten ziñaten, o zuek Herniyoa ta [hala] ez?
- Herniyoa?
- Bai.
- Bai. Nik e... ez dakit hamabi-hamalau urte nittula aitte zanakin-ta jun nitzen, Baliarraidik oiñez. Ta hemen Legorretatik gora iyo, hortik ateatzen giñen, zea, Santutxoa, ta Santutxotik Bidania jun, Bidanin meza entzun ta gero handik Herniyoa. Ta buelta. Bai. Behin behintzat bai ta gero... gero, soldaduskatik etorri ta gero, bai, berriz'e. Hiru-lau aldiz izan naiz. Baten

Iturrioztik Asteasuko han... handik jun giñen, han, han kotxea utzi ta. Beste lagun batekin jun nitzen handik. Ta bestetan behetik, Bidanitik, gaiñantzen, oiñez jun ezkeo.

26. Baliarraingo festak

- **Erref:** BAL-001/034
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 01:03:20. **Bukatu:** 01:04:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Beste toki batzuetara jaietara
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak

Laburpena:

<p>Legorretako festetara joaten ziren. Pazko bigarreanean eta San Pedroetan Larraitzen biltzen ziren. Baliarraingo festetan oilaskoei lepoa mozten zieten. Dantza-soka ere izaten zen.</p>

Transkripzioa

- Ta, bestela, Baliarraidik ze mendita juten ziñaten, o ze eskursio tipo izaten zan Baliarraiñen?
- Herrin festak, bueno, hemen Legorreta behintzat, beno, beti.
- Festak?
- E?
- Festata?
- Festata, bai. Ta gaiñantzen gero... Baliarraiñen izaten die Amabergina agostukotan, ta Orendaiñen'e beren izaten die ta, ezin jun hauntza. Itsasondon'e beren izaten zien ta horrea're ez ta... Gero, hoi, Pazkoa Bigarrena ta San Pedro ta hoik zean. Larraitzen. Larraitzen jendea biltzen zan... beno... itxura gabe, jendea! Zaldibitik eta hortik danetatik eta, Amezketa ta... bueno!
- Ta Baliarraiñen ze izaten zan festetan? ze festa klase izaten zian?
- Beno, itten zittuen, oillaxkoi lepoa moztu ta halako zea batzuk. Ta dantza-soka, dantza-soka atatzea. Ta dantza iñ'e bai, dantza suelton.
- Bakarren bati begiya bota're bai.
- E?
- Bakarren bati igual...
- Bai, edadekok beidatuko zien. Ta...

27. Gerra ondorengo desanimoa

- **Erref:** BAL-001/035
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 01:04:55. **Bukatu:** 01:06:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Gerra ondoren txintxo ibili behar izaten zen. Nahiko miseria zegoen. Gerratik erabat desanimatuta itzuli zen. Oso atzeratuta izatearen sententzia zeukan. Orduan gauzak izugarri aldatu ziren.

28. Fronteko bizimodu gogorra

- **Erref:** BAL-001/036
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 01:06:58. **Bukatu:** 01:10:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Gerrako kontuak etxean azaltzen zituzten. Gerran guztiek ez zuten esperientzia berdina izan. Madrilgo frontean egon zirenak denbora asko egon ziren posizio berdinean. Demetrioren taldekoak, berriz, beti erasoan ibiltzen ziren, karga guztia gainean zeramatela. Marmelada eta sardinak besterik ez zituzten jaten. Gauean lo egiteko lastorik aurkitzen bazuten, pozik. Ebron behintzat ez zuen hotzik egiten, Teruelen, berriz, askori hanka moztu behar izan zien hotzarengatik.

29. Ihes egiten saiatzeagatik zigorrak

- **Erref:** BAL-001/037
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 01:10:15. **Bukatu:** 01:12:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Baimenarekin joan ondoren itzuli ez zen Azkoitiko bati gertatu zitzaiona kontatzen du. "Pelotón de castigo" batera eraman zuten eta han, eztanda egin gabeko munizioak biltzen edo hildakoak lurperatzen jartzen zituzten. Zigorraren ondoren, hiru urteko errekarua.

30. Gerra garaiko fusilamenduak

- **Erref:** BAL-001/038
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 01:12:07. **Bukatu:** 01:14:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Ofizialek bidegabekeria handiak egiten zituzten. Ebron, gorrietako batzuk kontzentrazio-esparrura eraman ordez, fusilatu egin zituztela kontatzen du.

31. Baserriaren errenta ordaintzeko adina izanez gero, gustura

- **Erref:** BAL-003/005
- **Iraupena:** 0:00:41. **Hasi:** 00:03:13. **Bukatu:** 00:03:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Maizterrak ziren baserrian eta errenta ordaintzeko dirua izanez gero, gustura, urtebeterako bakea behintzat. Dirua zutenek agian izango zituzten bizioak, baina beraiek ez.

32. Umetako jolas eta entretenimenduak

- **Erref:** BAL-003/007
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:04:01. **Bukatu:** 00:06:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Alanbrearekin gupil antzekoa egin eta harekin ibiltzen ziren jolasean umetan. Bide eskasak zeuden eta ezin ondo ibili. Baloirik ez zuten. Eskolatik irtendakoan pilotan hasten ziren, baina apaizak bota egiten zituen elizpetik. Etxean zain egoten ziren, beti egoten zen lanen bat egiteko eta. Belarra ontzeko sasoiari, gurasoak siestan zeuden bitartean errekarara joaten ziren amuarrainetara eta errieta egiten zieten.

33. Festetan karameluak, opilak edo erroskillak jateko aukera

- **Erref:** BAL-003/009
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:06:30. **Bukatu:** 00:07:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Umea zenean, izaten ziren ezti koloreko karameluak. Festetan saltzaileak etortzen ziren, opilak edo erroskillak saltzera.

34. Bost urtez soldadu

- **Erref:** BAL-003/014
- **Iraupena:** 0:00:48. **Hasi:** 00:08:14. **Bukatu:** 00:09:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Soldadu joan aurretik behin bakarrik afaldu zuen tabernan. 18 urterekin gerrara eraman zuten eta bost urte egin zituen soldadu. Itzuli zenean, lagunenean aldean atzeratuta zegoela ikusi zuen, dantzan ere ez zekien eta.

35. Gerratean putzu zikinetako ura edaten

- **Erref:** BAL-003/016
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:09:21. **Bukatu:** 00:10:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra garaia txarra izan zen. Frontean ez zuten edateko urik izaten eta putzu zikinetatik hartzen zuten ura. Gero beherakoarekin ibili zen eta ondorioak ere izan zituen.

36. Artoa zuritu bitartean arrosarioa esan

- **Erref:** BAL-003/018
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:11:01. **Bukatu:** 00:12:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Mezara joatea derrigorrezkoa izaten zen, baina ez zutela asko parte hartzen dio. Artoa zuritzen zuten bitartean arrosarioa esan behar. Amonak gaztainak erretzen zituen eta gero denak gaztainak jatera. Afaltzeko patata eta taloa eta esnea jaten zituzten. Etxean patatarik ez zen urtean nonbaitetik ekarri behar. Nafarroa aldetik karroarekin etortzen ziren saltzera.

37. Juanito Lopek egindako Joan XXIII.aren irudia

- **Erref:** BAL-003/020
- **Iraupena:** 0:00:51. **Hasi:** 00:12:40. **Bukatu:** 00:13:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera
- Aisia » Kultura » Beste adierazbide batzuk
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Joan XXIII.a aita santuak egin zituen aldaketa asko elizan. Garai batean mezak

latinez ziren, gero euskaraz. Tolosako Juanito Lope eskultoreak egindako Juan XXIII.ren irudia zegoen Baliarraingo Elkartean.

38. Ongarria egiteko, orbela eta garoa batu; Ordiziako feria

- **Erref:** BAL-003/022
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:14:03. **Bukatu:** 00:15:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroztera

Laburpena:

Garai batean baserriak txikiak izaten ziren eta dena aprobetxatu nahi izaten zen. Ongarria egiteko, orbela eta garoa batzen ziren. Basoak gaur baino garbiagoak egoten ziren. Ordiziako ferian abereak ere egoten ziren lehen eta eguna pasatzera joaten ziren.

39. Soldadu joan aurretik egindako bi irteerak: Donostiara eta Zumarragara

- **Erref:** BAL-003/024
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:15:28. **Bukatu:** 00:17:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak

Laburpena:

Oinez ibiltzen ziren batetik bestera. Soldadutzatik etorri eta gero bigarren eskuko bizikleta bat erosi zuen. Gerora moto txiki bat izan zuen. Arreba Martutenen (Donostian) bizi zen eta behin estropadak ikustera joan ziren, mutikoa zela. Legorretara oinez, handik trena hartu eta Hernanira. Hernanitik tranbian Martutenera. Eguraldi txarragatik estropadak atzeratu eta hiru egun pasa zituzten han. Azkenean estropadak ikusi gabe etxera. Beste behin Zumarragara joan zen aitarekin, Santa Luzietako feriara.

40. Gerra sasoian Espainia osoan zehar

- **Erref:** BAL-003/025
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 00:17:58. **Bukatu:** 00:20:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Soldadutzan Gasteizera eraman zituzten lehenbizi eta hilabete baino lehenago Castelló-ko frontera. Espainian zehar ibili eta gero 4 hilabete pasa zituen Otsagin. Geroago Kanarietara bidali zuten eta bi urte pasa zituen han. Itsasontziz egin zuten bidaia. Urte batzuk geroago Kanarietara itzuli zen eta oso aldatuta ikusi zuen.

41. Azokan saldu eta erosi; arropa berririk ez

- **Erref:** BAL-003/027
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:20:43. **Bukatu:** 00:22:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Garai batean ez zegoen denda handirik. Asteazkenetan azokara joaten zen ama. Arrautzak salduta ateratzen zuen diruarekin etxerako behar zuena erosten zuen: olio, azukrea, kafea... Anaia zaharragoari txiki egindako prakak erabiltzen zituen eta, puskatutakoan, konpondu egiten ziren. Zapata berririk ez du gogoan. Abarkekin ibiltzen ziren.

42. Gabonetako eskea; turroia jateko zain

- **Erref:** BAL-003/032
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:24:37. **Bukatu:** 00:26:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erljioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Gabonak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bertsoak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Gabonetan etxez etxe ibiltzen ziren eskean. Kantari hasiera nola ematen zioten. Gero etxeak koplutzen ziren: etxeak jauna, maiorazkoa... Limosna jasotzen zuten eta harekin parranda gero. Turroia jateko zain egoten ziren. Xanpainik ez zen egoten. Urtero sagardoa egiten zuten etxean eta hura izaten zen edari ohikoena. Ardoa gutxi. Hala ere, mozkor gehiago izaten ziren lehen.

43. Baserri izateko egitura kaskarra baina, maizter zirenez, ezin konpondu

- **Erref:** BAL-004/002
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:03:27. **Bukatu:** 00:05:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Erbeta baserriaren egitura ez zen oso egokia baserri bezala ustiatzeko baina nagusiak ez zuen konponketarik egin nahi izaten. Lurrak ordea onak zirela dio. Urtero ordaintzen zuten errenta.

44. Kaminoa egiteko zailtasunak

- **Erref:** BAL-004/004
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:14:30. **Bukatu:** 00:17:58

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Oraindik maizter zeudela hasi ziren kaminoa egiten. Baserriaren jabe ez zirenez, ez zieten aurrera egiten utzi. Behin baserría erosita, jarraitu ahal izan zuten. Aldundiak emandako diru-laguntza segituan amaitu zitzaizela dio. Diru-bilketak egin ohi ziren auzolanean eraikitzen ziren kaminoak amaitu ahal izateko.

45. Kaminoa nola egiten zuten

- **Erref:** BAL-004/005
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:17:58. **Bukatu:** 00:19:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Lehenengo bidea zabaldu behar izaten zen. Horretarako erabiltzen ziren erremintak izendatzen ditu.

46. Eskola gutxi eta lan asko

- **Erref:** BAL-004/008
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:20:36. **Bukatu:** 00:22:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Baserrian lan asko egon ohi zen. Eskolan gainera, bitarteko irakasleak izaten zituztenez, gabe geratzen ziren askotan. Zamorako irakasle bat dauka gogoan. Gatzelerarekin zailtasunak zituen Demetriok.

47. Errepublikarekin erregearen argazkia desagertu zen eskolatik

- **Erref:** BAL-004/009
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:22:52. **Bukatu:** 00:24:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Errepublika aldarrikatu zutenean erregearen argazkia eskolatik desagertu zela gogoratzen du.

48. Nolakoa zen bere haurtzaroko Baliarrain

- **Erref:** BAL-004/010
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 00:24:39. **Bukatu:** 00:28:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa

Laburpena:

Eskola eta 25 baserri inguru zituen Baliarrainek. Apaizetxea oso handia zen. Herriko tabernan apaizak agintzen zuela dio; seminaristak neska gazteekin hizketan ikustean erretorearen haserrea dauka gogoan.

49. Apaizaren boterea

- **Erref:** BAL-004/011
- **Iraupena:** 0:04:32. **Hasi:** 00:28:00. **Bukatu:** 00:32:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Seminarioa
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Apaiztegira etortzen ziren gazte askok Baliarraingo baserrietan egiten zuten lo. Apaizaren botere handiaz dihardu. Soinujole batekin gertatutako pasadizoa: apaizak haren soinuari su eman zionekoa. Apaizaren diktadurarekin konforme ez zegoen herritar talde batek ezkutuko taberna bat zabaldu zuen.

50. Herritik kanpora egiten zituen irteerak

- **Erref:** BAL-004/013
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:34:34. **Bukatu:** 00:36:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Donostiako estropadak ikustera joatea zuen gogoko Demetriok. Olatu batek bi "señorita" bota zitueneko pasadizoa dakar gogora. Zumarragako Santa Lutzi eguneko azokara aitarekin joaten zen urtero eta baita Larraitzen ospatzen zen erromeriara ere.

51. Soldadu zegoela etxera idazten zituen gutunak

- **Erref:** BAL-004/015
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:40:10. **Bukatu:** 00:42:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Soldadu zegoela, etxera idatzi beharreko gutunetan zer idazten zuen gogoan dauka. Gazteleraz idatzi behar izaten zuten. Euskaraz idatzitako gutunak, irekita bota behar izaten zituzten apaizak irakurri zitzaizkien. "escribe lo mismo en castellano" oharra zekarren gutuna jaso zuen bueltan behin.

52. Fronteko egun bat nolakoa zen

- **Erref:** BAL-004/016
- **Iraupena:** 0:04:48. **Hasi:** 00:42:15. **Bukatu:** 00:47:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Fronteko egun bat deskribatzen du. Jatorduak oso eskasak izaten ziren eta edateko urik ez zuten izaten. Erasoak nola antolatzen zituzten.

53. Tenerifen ikasi zuen arrain-sarda bat itsasoan bereizten

- **Erref:** BAL-004/019
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:56:53. **Bukatu:** 01:00:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Itsasoarekiko jarrera

Laburpena:

Tenerifen izan zuen soldadu bezala sasoi lasaiena. Arrain-sarda noiz zetorren bereizten han ikasi zuen. Herri guztia haren bueltan nola mobilizatzen zen kontatzen du.

54. Bizimodua abeltzaintzatik

- **Erref:** BAL-005/004
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:06:42. **Bukatu:** 00:07:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

Abeltzaintzatik ateratzen zuten bizimodua: esnea saldu, zekorrek hazi eta saldu... baina ez zituzten edukitzen sei behin baino gehiago. Sorooan ere lan egin behar, ganadua elikatzeko. Lan ugari egoten zen baserrian.

55. Ehizarako zaletasuna

- **Erref:** BAL-005/006
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:08:11. **Bukatu:** 00:10:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza
- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:

Ehiza gustatzen zitzaion. Bera ez zen ibiltzen, baina baziren basurdetan ibiltzen ziren taldeak. Behin basurdea nahiko gertu tokatu zitzaion basoan. Bera usotan ibiltzen zen auzokoekin batera. Galeperrik ez zen pasatzen inguruetan, usoak eta kurriloak bai.

56. Azeria harrapatzeko "batida" eta zepoak

- **Erref:** BAL-005/009
- **Iraupena:** 0:04:12. **Hasi:** 00:11:18. **Bukatu:** 00:15:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:

Beraien sagasti baten inguruan azeri-zuloa zegoen. Inguruko herrietakoek "batida" (uxaldia) antolatu zuten. Txakurrak usaina hartuta hurbildu ziren zulora eta tiroka jardun zuten barrura, baina ez zuten azeririk harrapatu. Gero, zepoa jarri zuten, baina, hala ere, ihes egin zuen azeriak. Gerora berak nola lortu zuen azeria harrapatzea.

57. Azeria edo azkonarra harrapatu ostean, eskean

- **Erref:** BAL-005/010
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:15:30. **Bukatu:** 00:18:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:

Azeria zepoan harrapatu zuenean, bizilagunak hil zuen tiroz jota. Beste behin azkonarra harrapatu zuen zepoarekin. Gero ilobak eskean ibili ziren azkonarra hartuta. Piztiak kaltegarriak zirela eta, dirua eskatzen zen haiek harrapatutakoan.

58. Belarra ihartzeko, eguraldi ona behar

- **Erref:** BAL-005/014
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:20:38. **Bukatu:** 00:21:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Natura » Meteorologia

Laburpena:

Belarra ihartu behar zenean, eguraldi ona behar izaten zen. Askotan zaila izaten zen denak batera egitea. Udaran sarri jotzen zuen trumoia. Halakoetan, azkar joaten ziren eskuarea edo sardea hartuta, belarra biltzera.

59. Bedeinkatutako gurutzeak

- **Erref:** BAL-005/018
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:23:19. **Bukatu:** 00:24:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:

Erramu egunean gurutzeak bedeinkatzen zituzten eta Santa Krutz egunean etxeko sarreran eta soroan jarri. Gero, kredoa errezatu.

60. Sagardoa egiten zen baserri gehienetan

- **Erref:** BAL-005/022
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:27:19. **Bukatu:** 00:29:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

Garai batean baserri gehienetan egiten zen sagardoa. Bizitzen hasita zegoenean, botiletan sartzen zuten. Beste baserri batera eramaten zuten sagarra txikitzera. Gero han barrika bete eta gurdian ekarri behar etxera. Kanila jarrita izaten zuten eta nahi zutenean edaten zuten sagardoa.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-20

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com